

DE ZANDLOPER

Kwartaalblad van de Vereniging Oud Ede

Historisch Museum Ede

2001-3

Sâlon de Thé
≡ Le Bâton ≡

HOF VAN GELDERLAND EDE

Chocolaterie, Croissanterie en Vlaaierie

de lekkerste winkel van Ede en omstreken

Gerrie en Joyce Meeuwissen

Telefoon (0318) 615 516 • Fax (0318) 653 675

ALLES VOOR DE DOE-HET-ZELVER

Autolakken

Draadmateriaal

Gereedschap

Verf

IJzerwaren

* Bezorgen gratis

Hout Board Triplex

Wandplaten Schroten

Wandweefsel

Dit alles natuurlijk bij

DOE-HET-ZELF MARKT

ELBERT JANSEN V/H DE NOOY

KOLKAKKERWEG 65 - 67 - EDE - TEL. (0318) 611 680

** Wij geven u een deskundig advies*

DE ZANDLOPER

Kwartaalblad van de Vereniging Oud Ede
29e jaargang nr 3 september 2001

Van het bestuur

Voor u ligt alweer het derde nummer van De Zandloper van het jaar 2001. De tijd schrijdt voort. De zomer en de vakantie hebben we weer gebruikt om nieuwe energie op te doen om onze taken te kunnen vervullen. We doen er alles aan u als leden een interessant programma voor te zetten. Allereerst heeft u vrij toegang tot het museum waar regelmatig wisseltonstellingen worden gehouden. Ook krijgt u regelmatig uitnodigingen voor lezingen of excursies. Ook De Zandloper biedt u een kijk op het Ede in vroeger tijd. Met uw lidmaatschap geeft u dus steun aan het streven historisch waardevolle zaken te bewaren en te beschermen. Praat er eens over met familie, vrienden of kennissen. Zo'n lidmaatschap van uw vereniging kan ook voor hen interessant zijn. Bel 0318-619554 en het wordt geregeld.

U weet het nog. Het is het jaar van de vrijwilligers. U wilt uw vereniging helpen? Wordt dan vrijwilliger. Iedere aanmelding is welkom.

Op zaterdag 22 september hebben we weer een uitstapje met onze vrijwilligers, ditmaal naar Schoonhoven.

Begin dit jaar hebben we een aanvraag ingediend te worden opgenomen in het Nederlands Museum Register. Voor het verkrijgen van deze registratie diende veel werk te worden verzet om aan te tonen dat aan de eisen wordt voldaan. In augustus ontvingen we officieel bericht van de opname in het Register. In november a.s. zal een certificaat en een schildje worden uitgereikt. In de provincie Gelderland is het Historisch Museum Ede het zeventiende museum met een registratie. In de gemeente Ede is het de eerste registratie. Een terechte opsteker.

DE ZANDLOPER is het orgaan van de Vereniging Oud Ede

- * Het dagelijks bestuur van de Vereniging Oud Ede bestaat uit de heren E. Lagerweij (voorzitter), P. Bon (secretaris) en W. Kempe (penningmeester).
 - * De contributie bedraagt 20 gulden per jaar, te voldoen door storting op giro 353.42.68 van penningmeester Vereniging Oud Ede te Ede.
 - * Het Historisch Museum Ede (Museumplein 7, 6711 NA Ede, tel. (0318) 61 95 54) is open 's middags van twee tot vijf uur, op zondagen tot vier uur. Op maandagen is het museum voor het publiek gesloten.
 - * Conservator van het museum is drs. D.-J. List.
 - * De redactie van De Zandloper bestaat uit de heren J.E.H. den Hartog (eindredacteur), drs. D.-J. List, F.G. van Oort, en H. van Scherrenburg.
 - * Adres voor vereniging, museum en orgaan: Museumplein 7, 6711 NA Ede, tel. (0318) 61 95 54.
 - * Productie van het blad: Drukkerij Frouws te Ede.
- ISSN 1384-7090

Van de redactie

Ook in dit nummer treft u weer een afwisseling van artikelen aan. Ons lid dhr. E. van Binsbergen, heeft zich verdiept in het voormalige Tolhuis bij de Ginkel; redacteur Frans van Oort zocht hier passende kaarten bij. Zwerus de Nooij, lid van de werkgroep Geschiedenis, vervolgt zijn serie Edese industrieën met een beschrijving van de lak- en verffabriek Macostan. Frans van Oort publiceert in zijn zesde deel van de serie 'Grenswijzigingen' de veranderingen van de gemeentegrenzen met de gemeenten Renswoude, Rhenen en Veenendaal per 1 juli 1974. Ds. Van 't Veld belicht in zijn artikel het ontstaan van de eerste Edese kerkbladen. Vanzelfsprekend is er tenslotte het Museumnieuws van conservator drs. D.J. List.

Het Tolhuisje op de Ginkel door E. van Binsbergen

Derk Jan Binsbergen werd geboren te Dussen op 8 juni 1894, waar zijn vader Lambertus hoofd van de school was. Lambertus werd echter geboren op de Ginkel te Ede op 23 december 1863, als zoon van Derk (van) Binsbergen en Steventje Cornelia Hagen.

Toen Derk met Steventje trouwde bleek dat de huwelijkspapieren verkeerd waren ingevuld. Men had het woordje "van" vergeten. Om dit te veranderen had het huwelijk uitgesteld moeten worden, wat echter niet kon. Dus schreef Derk zijn voornaam voortaan met "van" tussen haakjes.

Derk Jan Binsbergen vertelde mij het volgende verhaal:

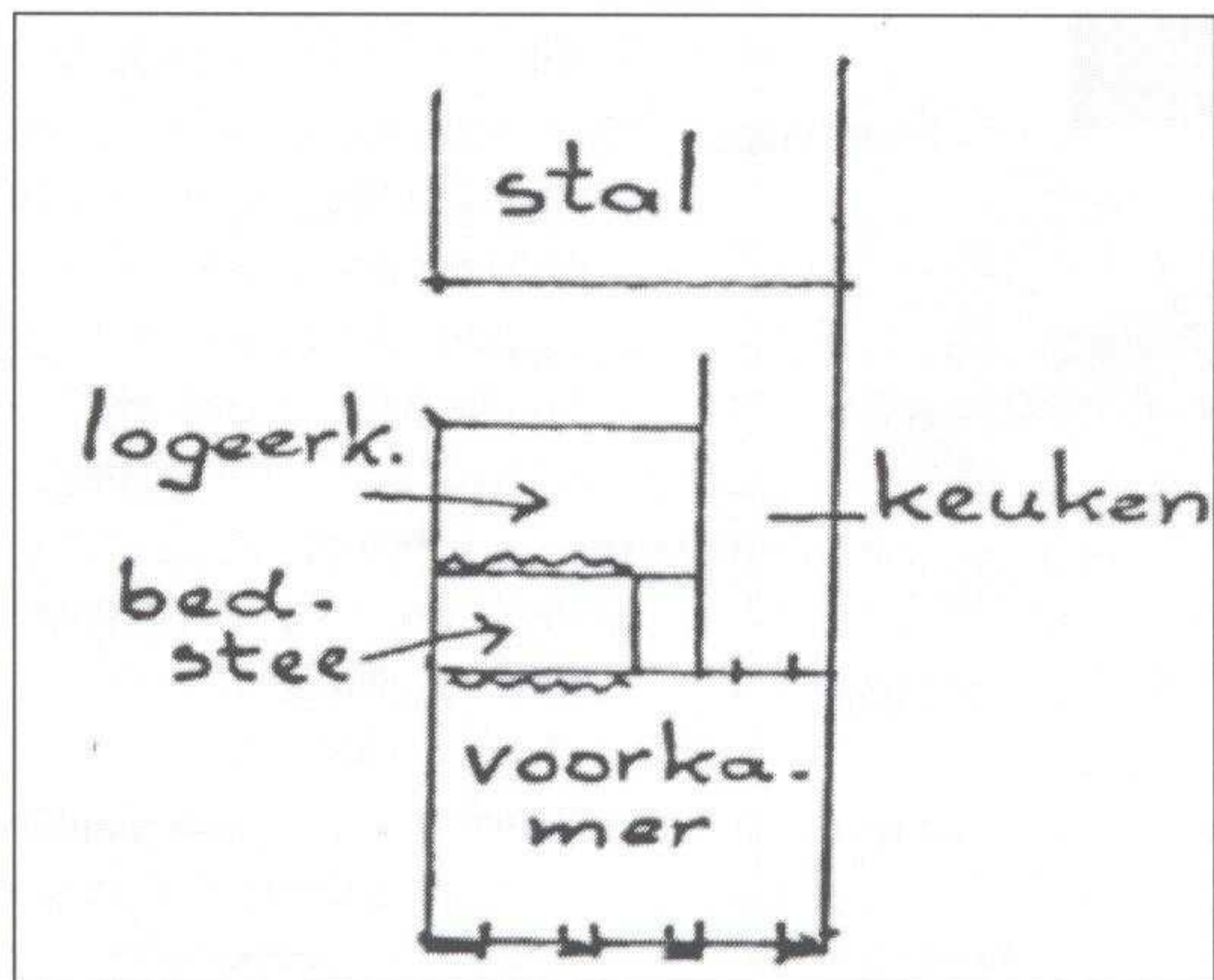
"Indertijd ben ik in het tolhuis van mijn grootvader Derk (van) Binsbergen aan de oude weg van Ede naar Arnhem geweest, samen met mijn vader. Het tolhuis stond er als eenzame woning met een stal er tegenaan gebouwd. Mijn grootvader was oud en deed geen werk meer. Vroeger schijnt hij nog schapen en bijen te hebben gehouden. De tol werd bediend door tante Keetje (Cornelia, geboren in Ede op 5 augustus 1858). Zij was de dochter van mijn grootvader en mocht van haar moeder Steventje niet met de zoon van een Edese herbergier trouwen. Tante Keetje opende bij de nadering van een koets of een ander voertuig de tolboom en hield een stok met een zak eraan voor het tolgeld van vrachtrijders, omhoog. Dat mijn grootvader schapen hield leid ik af uit het feit dat tante Keetje een stok had met bovenaan een haak en onderaan een klein schepje, dat werd gebruikt om een kluitje grond naar een onwillig schaap te gooien. Met de haak werd een schaap naar je toe getrokken.

Het tolbord dat aan het tolhuis was bevestigd, hangt tegenwoordig in de hal van het Historisch Museum Ede (foto: H. van Scherrenburg).

Naast het huis stond een kippenhok op palen, ongeveer 3 meter hoog. Er lag een schuine plank met loophoutjes er tegenaan, waarover de kippen naar boven liepen en de eieren in de legnesten deponeerden. Er was daar ook een zitstok om te slapen. Aan de andere kant van het hok stond een ladder om de eieren te rapen. Toen mijn vader dat eens deed, was

de ladder uitgeschoven en viel mijn vader omlaag op zijn rechterhand, die na die tijd stijf is gebleven waardoor hij geen geld meer kon ontvangen bij de tol. Het tolhuis had een grote voorkamer; daarin was een bedstede, die naar twee kanten open was, en afgesloten was met gordijnen. De logeerkamer had ook een bedstee”.

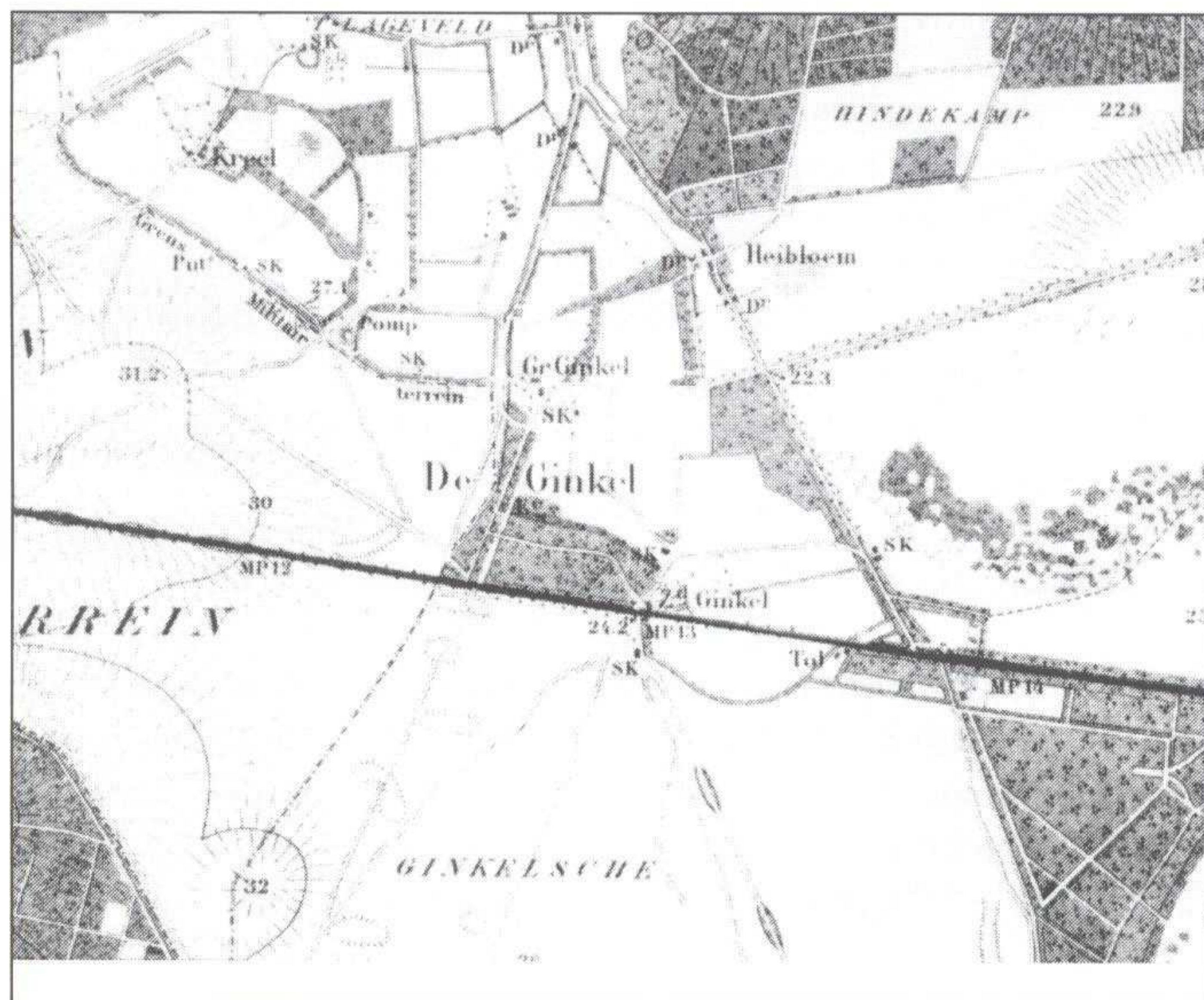
Indeling van het tolhuisje, dat aan de zuidzijde van de Rijksweg lag (tekening van de auteur).

Naschrift

Indertijd heb ik over dit tolhuisje navraag gedaan tijdens een wintervergadering van de oudheidkundige vereniging Gelre aan wijlen de heer Das van het gemeente-archief te Ede. Hij kon mij hierover geen informatie verstrekken. Omdat er in Ede meerdere tollens waren zou hierover toch iets bekend moeten zijn. Ik ben met name benieuwd wie de zoon was van die Edese herbergier. Waren er veel herbergen in die tijd? De tol lag overigens schuin tegenover de herberg 'De Zuid-Ginkel'. Dat zou voor mij erg belangrijk zijn, daar ik reeds 30 jaar een genealogisch onderzoek doe naar naamgenoten in de gehele wereld. Afstammelingen van de bewuste Derk Jan wonen onder andere in Zuid-Afrika.

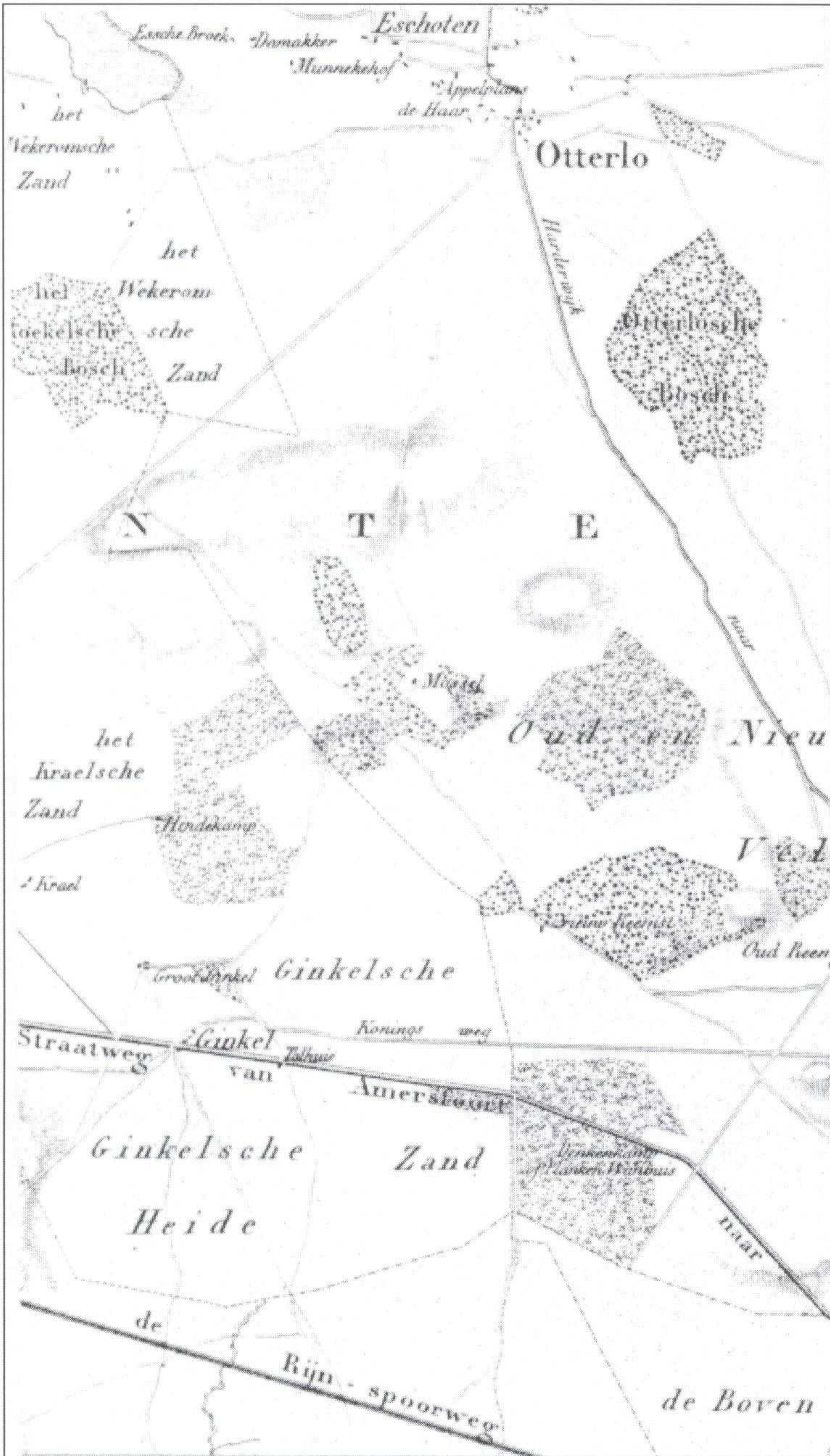
Reacties gaarne ter attentie van de redactie van De Zandloper.

Redacteur Frans van Oort licht in aanvulling op dit verhaal de topografische situatie toe aan de hand van twee kaarten uit de 19^e en het begin van de 20^e eeuw.

Gedeelte van de topografische kaart van Gelderland van 1841. Aan de straatweg van Amersfoort naar Arnhem is het tolhuis op de Ginkel gelegen. Het betrof een rijks-tol. Omdat de tol op de kadastrale kaart van 1832 nog niet voorkomt moet het gebouwtje (en natuurlijk de verharding van de weg) in de negen tussenliggende jaren gerealiseerd zijn.

In die tijd bestond het gebied – naast de kleine boscomplexen – voor het grootste deel uit zand en heide. De echte landbouwenclave ten noorden van de straatweg (De Hindekamp) is nog niet tot ontwikkeling gekomen.

Gedeelte van de topografische kaart van ongeveer 1910 waarop het tolhuisje duidelijk staat aangegeven. In die tijd is de straatweg voorzien van een grindverharding en staan er langs beide zijden hiervan statige beuken. Helaas moesten deze bomen sneuvelen bij de verbreding van de weg omstreeks 1920.

Aan de noordzijde vinden we de landbouw-enclave De Hinderkamp met de diverse boerderijen en woonhuizen. Op veel plaatsen treffen een 'SK' (schaapskooi) aan. Die ten zuiden van boerderij Kreel en de kooi bij MP13 zijn nog in het terrein aanwezig. De rest is helaas verdwenen. Langs de route vinden we de aanduiding MP12, MP13 en MP14. MP staat voor mijlpaal; echter de afstand tussen deze punten bedraagt precies 1 kilometer. De benamingen van het metrieke stelstel waren op de kaart dus nog niet doorgevoerd.

Toen de tol in de loop der jaren werd opgeheven is het huisje gesloopt. Lange tijd zijn de fundamenteën nog zichtbaar in het terrein geweest. Waarschijnlijk zijn deze in de grond nog aanwezig.

B.V. Lak-en Verffabriek MACOSTAN

door Z. de Nooij

Schildersbedrijf De Nooij

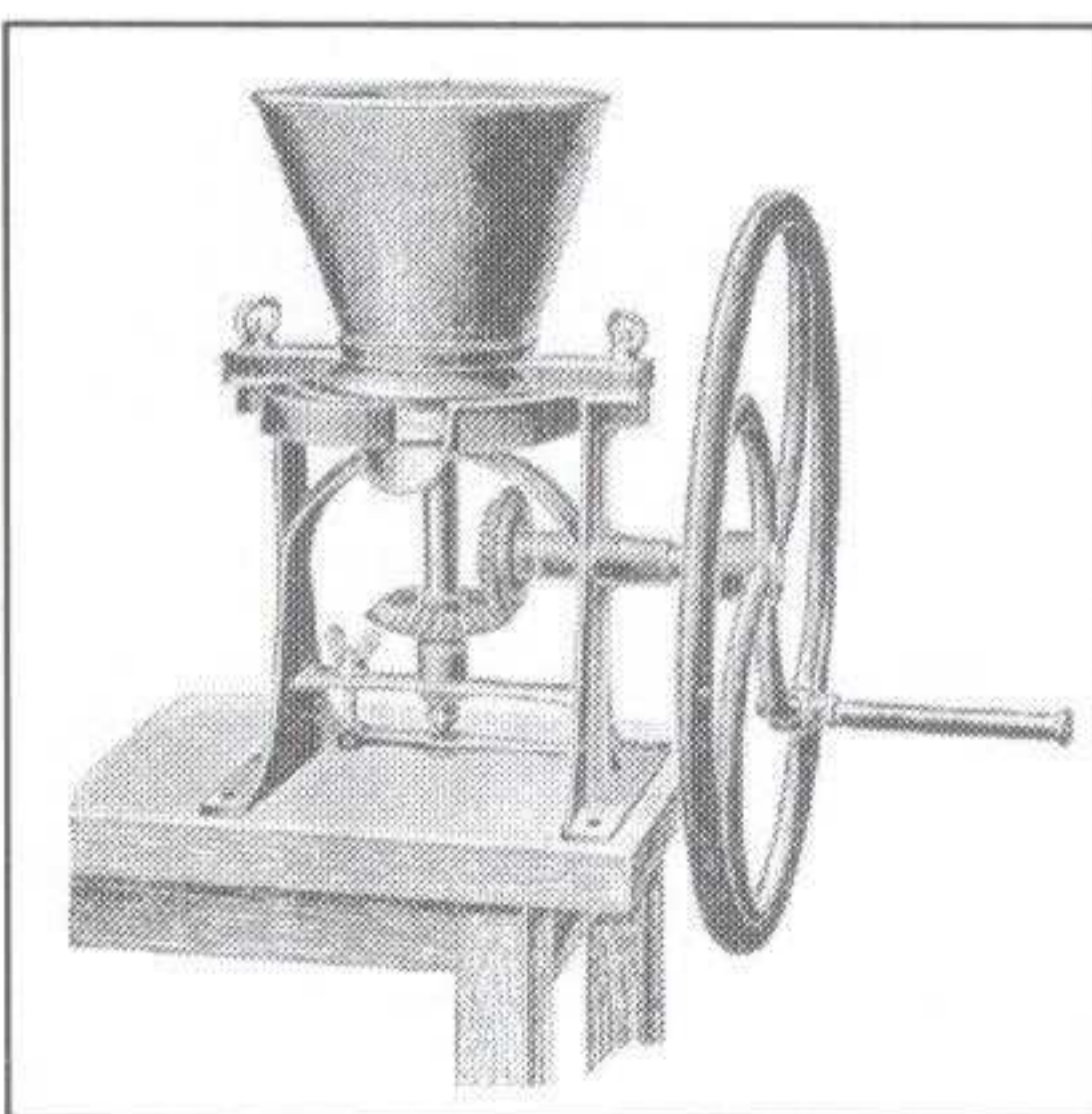
In het begin van 1879 vestigde Willem de Nooij zich op 26-jarige leeftijd in Ede als huis- en rijtuigschilder en behanger. Hij ging wonen op Dorp Ea 218, tegenwoordig is dit Grotestraat 23. Hij trad in de voetsporen van zijn vader Zwerus de Nooij, schilder in Ede van 1854-1855. Zwerus kwam uit een Nijkerks geslacht van schilders die het ambacht sinds 1754 uitoefenden. Voor de inrichting van de schilderswerkplaats werden bij een verfgroothandel in Arnhem verfmaterialen gekocht. De goed bewaard gebleven factuur uit die tijd vermeldt daarvoor een bedrag van fl 247,55. In 1887 verhuisde Willem naar een nieuw gebouwd woonhuis annex werkplaats in de Torenstraat tegenover de "Brouwershoeve".

Eind negentiende eeuw was het in bepaalde calvinistische kringen gebruikelijk om met het personeel de werkweek te beginnen en te eindigen met gebed. Ook Willem volgde deze gewoonte en hij is daar vele jaren mee doorgegaan. Hij was ook erg gesteld op netheid en daarom stond hij er op dat de knechts met gepoetste schoenen naar de klanten gingen. In onze tijd kunnen wij ons zulke gebruiken bijna niet meer voorstellen. In 1903 werd Willem benoemd tot werkgever-lid van de Raad van Beroep in Arnhem en hij heeft daarvan vele jaren deel uitgemaakt. De Raad van Beroep was een college belast met de rechtspraak over geschillen bij uitvoering van de ongevallenwet. De leden werden benoemd door Gedeputeerde Staten.

REKENING		
aan H. E. K. VAN OMMEREN.		
Arnhem den 10 Maart 1879		
2 1/2	Stadde borst	26 1/2
2 1/2	Stadde borst	5
12 1/2	Loosend	41 1/2
30	Zandborst	16 00
25	goud gult Olie	3 78
10	goud gult Olie	3 40
5	goud gult Olie	3 20
1	goud gult Olie	1 00
2	goud gult Olie	2 00
2	goud gult Olie	2 00
3	goud gult Olie	3 00
1	goud gult Olie	1 00
1	goud gult Olie	1 00
5	goud gult Olie	5 00
5	goud gult Olie	5 00
1	goud gult Olie	1 00
1	goud gult Olie	1 00
5	goud gult Olie	5 00
5	goud gult Olie	5 00
1	goud gult Olie	1 00
10	goud gult Olie	10 00
1	goud gult Olie	1 00
4	goud gult Olie	4 00
2	goud gult Olie	2 00
		247 55

Rekening van de eerste aankoop van verfmaterialen uit 1879.

De oudste twee zonen Pieter en Zwerus werkten al op jeugdige leeftijd mee in het bedrijf van hun vader. In 1909 behaalden beiden het diploma meester-schilder waardoor de zaken professioneler konden worden aangepakt. Omstreeks die tijd had men veertien schilders in dienst die, omdat er in Ede nog geen ambachtsschool was, geen vakopleiding hadden gehad. Maar onder de deskundige leiding van de twee broers leerde men het vak in de praktijk. Onder het personeel waren leden van bekende Edese families, zoals Willem Hazeleger en Evert Jan de Bondt die respectievelijk in 1881 en in 1908 in dienst waren getreden. In een arbeidsovereenkomst uit 1909 werd voor schildersgezel Willem Hazeleger een loon overeengekomen van 15 cent per uur. Bij een werkweek van zestig uur, normaal in die tijd, ging hij op zaterdagmiddag met f 9,- naar huis.

Een conus- of potmolen voor het vermalen van kleurstoffen met lijnolie uit omstreeks 1910

Willem Hazeleger was een trouwe en gerespecteerde werknemer die in april 1941 op 74-jarige leeftijd zijn 60-jarig jubileum bij de firma heeft gevierd. In een interview met de Ede-sche Courant haalt de jubilaris oude herinneringen op: "De baas van ons was altijd voortvarend. Zoo was hij de eerste Edesche baas die een fiets had. Had je de andere bazen eens

moeten hooren. Een zei: "t is nog schaand!". Voor ons knechts was het ook niet alles dat de baas op een fiets reed. We werkten bijvoorbeeld veel aan de Stationsweg en we waren gewend den baas te voet naar het werk te zien komen. Maar we voelden ons eerst niks lekker als hij zoo plotseling achter je rug van de fiets stapte".

Best Maerbruin gemaakt in Januari 1916. in twee delen.		
16 k ^o : gewoon dik gemalen dotchop en kwart opklaus. Bordeloo 16 olie 35 57. st.	a 25 st.	f 21.93
dit verdunn en aangemaakt		
met 15 k ^o : olie a 35 st =		5.25
2 k ^o : terpentijn a 65		1.30
2 k ^o : siccatief a 70		1.40
20 k ^o : buffalie a 75 st.		15.00
om in twee te malen.		
Werkloon een		
20 uren a 23 st		4.60
maalloon motor	f 1.70	
10 uren a 23 st	2.30	
	4.00	4.00
best.		
125 k ^o : blaauw van.		f 53.48
d. is $4\frac{1}{2}\frac{3}{4}$ A per k ^o .		
1 k ^o : blauw best	7/2 st	
1 k ^o : aarf.	4/2 $\frac{3}{4}$	
per kilo alzo 50 $\frac{3}{4}$ cent		
Ede Jan 1916.		
<i>J. J. J.</i>		

Start van de verfproductie rond 1905

Bijna alle voor de bedrijfsuitoefening benodigde verven werden in de schilderswerkplaats gemaakt volgens eigen recept en dit vond meestal plaats in de stille wintermaanden. Kleine hoeveelheden verf werden bereid door met een harde steen (loper) op een marmerplaat (wrijfsteen) het pigment fijn te wrijven in de lijnolie. Voor grote hoeveelheden werd een gietijzeren potmolen gebruikt die door een slinger met de hand werd aangedreven. De zelfgemaakte verven werden ook vanuit de werkplaats onder de naam "Edesche verfhandel" met succes verkocht aan particulieren.

Doordat de zaak zich verder uitbreidde en de ruimte in de Torenstraat beperkt was zocht men naar een locatie met meer uitbreidingsmogelijkheden. Daartoe kocht men in 1917 een woonhuis met winkel en een afzonderlijk gebouw met erven en tuin aan de Grootestraat 132, naast de fa. Joh. Kreek, tegenwoordig Grotestaat 11-13. Het apart staande gebouw werd ingericht als schilderswerkplaats en de winkel (voorheen drogisterij Lens-Blonk) werd verder voortgezet. De drogisterij kreeg later bekendheid onder de naam "Het Gouden Kruis". Na de overplaatsing van het bedrijf trok de oprichter zich terug uit de zaken die hij gerust kon overlaten aan de jongere generatie.

Recept en calculatie uit 1916

Verffabriek Macostan

Omdat de verkoop van de zelfgemaakte verven steeds verder toenam en hierdoor de druk op het schildersbedrijf te groot werd, besloten de broers Pieter en Zwerus om met hun jongste broer Ko in 1920 een verffabriek op te richten. Een van de gebouwen werd ingericht voor de productie van verf, stopverf en plamuur. De kosten hiervoor en voor de aanschaf van machines en gereedschappen bedroegen f 5.206,-. De nieuwe fabriek kreeg de naam Macostan. De naam Macostan was samengesteld uit de eerste lettergrepen van de voornamen van de echtgenoten van de drie broers nl. **M**ARIA – **C**OSTera – **A**нна.

Na negen jaar was de verfproductie zodanig toegenomen dat de fabrieksruimte moest worden uitgebreid. In 1929 werd het fabrieksterrein aan de spoorlijn Ede(dorp)-Barneveld door aankoop verder vergroot en hierop werd een nieuwe fabriek gebouwd. In de nieuwe

verfmalerij bestond het machinepark uit een twaalfstal potmolens waarin de verf werd gemalen en een aantal walsen voor de productie van plamuur etc. De molens waren met drijfriemen gekoppeld aan een gasmotor die later werd vervangen door een electromotor.

De commerciële buitendienst van Macostan in 1925 met rechts J. de Nooij en links de vertegenwoordiger met de bedrijfsauto

Om het productieprogramma, bestaande uit diverse schildersverven, te verbreden werd begin dertiger jaren begonnen met de ontwikkeling van witte wegenreif voor verkeersstrepen en met lakken voor industriële toepassing, zoals cellulose- en moffellakken. In 1932 werd met wegenreif een proefstreep aangebracht op de oude rijksweg (nu N224) bij de Kalverkamp. De test viel zo gunstig uit, dat vanaf die tijd Macostan tot de vaste leveranciers aan Rijkswaterstaat ging behoren.

De fabriek in 1930 aan de Grotestraat.

In vier decennia ontwikkelde Macostan wegenreif zich tot een belangrijk produkt van de verffabriek. In de zeventiger jaren en daarna waren jaarlijkse leveringen van 400 ton aan Rijkswaterstaat heel normaal. Daarnaast werd geleverd aan Provinciale Waterstaat, gemeenten en wegenmarkeerbedrijven. Op het gebied van de industriële lakken werd in de dertiger jaren de Aku de eerste industriële afnemer. Voor de Aku werd een chemisch resistente en slijtvaste moffellak gefabriceerd voor het lakken van spinnspoelen en spinpotten.

Midden in de economische crisis van de jaren dertig trof de zaak een zware slag door het overlijden van Pieter, de oudste van het driemanschap De Nooij. De beide andere broers gingen energiek verder en slaagden er in om de drie zaken schildersbedrijf, verffabriek en drogisterij tot verdere ontwikkeling te brengen. Door de uitbreidende verfproductie ont-

stond er weer gebrek aan ruimte en daarom werd in 1939 de schilderszaak verplaatst naar Brouwerstraat 5, zodat de leeg gekomen gebouwen konden worden gebruikt voor de uitbreiding van de verffabriek.

Interieur van de vermalerij in 1930.

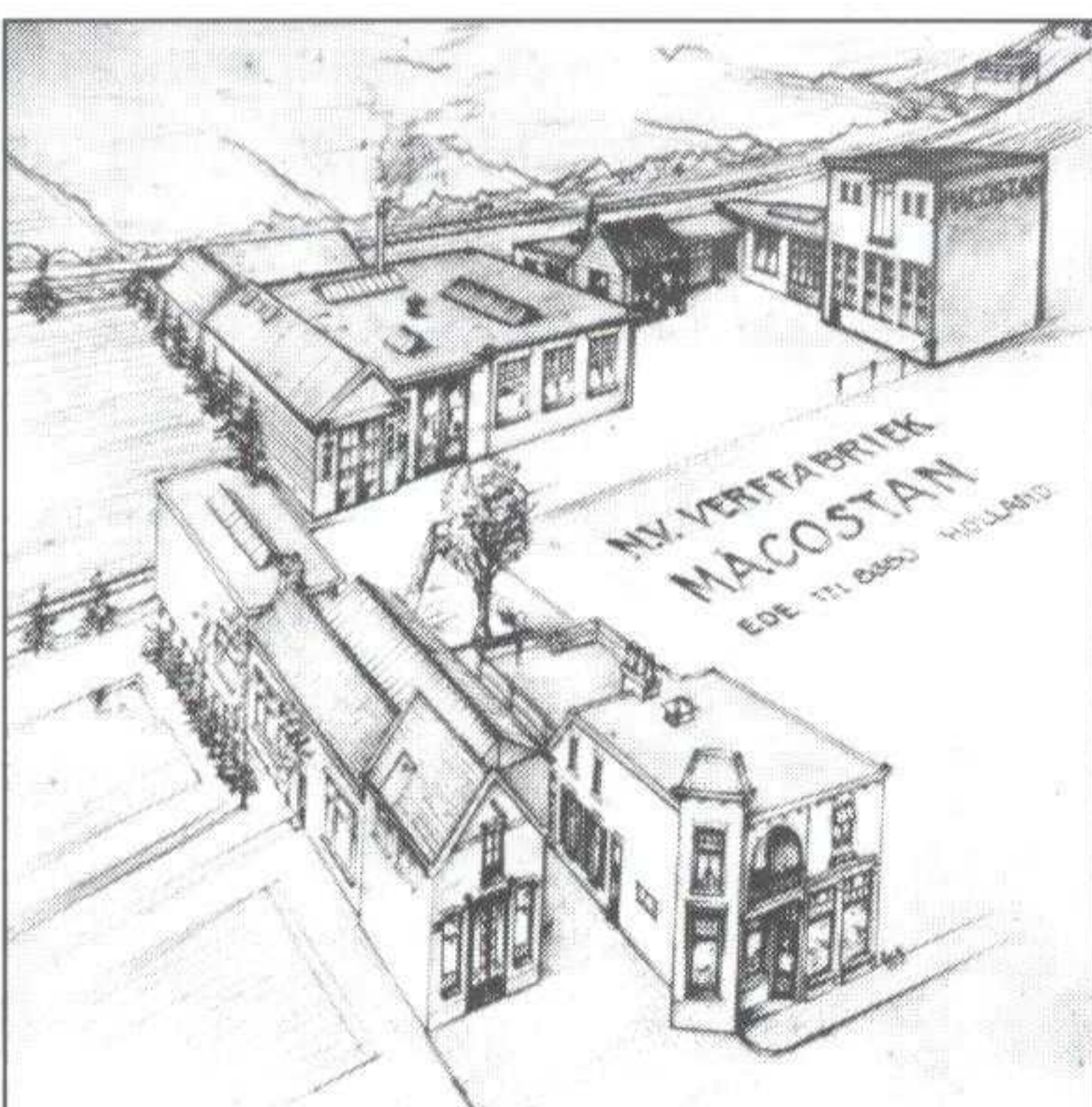
1940 – 1945

In de eerste twee jaren van de bezetting liep de productie nog aardig door dankzij de redelijke aanvoer van grondstoffen. In 1943 begonnen de maandelijkse contingenten grondstoffen en oplosmiddelen sterk te verminderen en in 1944 was de voorziening zorgelijk. Dit betekende een drastische vermindering van de productie en het vergde grote moeite om de meest gewaardeerde afnemers nog iets te leveren.

Zomer 1942 werden enkele bedrijfsruimten ingericht voor de opslag van levensmiddelen en verpakkingsmateriaal. Met de hulp van vrijwilligers(sters) werden voedselpakketten samengesteld die werden verzonden naar krijgsgevangen officieren, politieke gevangenen en gijzelaars uit Ede en andere plaatsen. Op 17 september 1944 (luchtlanding) kwam zowel aan bovengenoemde hulpactie als aan de sterk teruggelopen productie een abrupt einde. Het weinige personeel dat er nog was durfde wegens razzia's de weg niet meer op. In de kantoren en het magazijn vond een geëvacueerde familie uit Oosterbeek een onderkomen en in enkele gebouwen waren onderduikers geherbergd. Kortom, alles was ontregeld.

Herstel en koersverandering

Na de bevrijding werd in een toestand van ontredde met het herstel begonnen dat maar traag op gang kwam. Veel materiaal en kostbare apparatuur was tijdens een inval van de S.D. (Sicherheidsdienst) aan het eind van de bezettingstijd gestolen. Er waren geen grondstoffen meer en de aanvoer van nieuwe grondstoffen liet lang op zich wachten. Al met al duurde het nog tot augustus 1945 voordat er weer geproduceerd kon worden. Toen een tiental jaren na de oorlog de Nederlandse industrie zich stormachtig begon te ontwikkelen

stond Macostan voor een belangrijke beslissing: gaan wij door met het fabriceren van schildersverven of slaan wij een andere weg in door ons te specialiseren in de fabricage van industriële lakken?.

Situatieschets uit 1948 van de fabriek aan de Grotestraat. Het pand rechts vooraan is drogisterij Het Gouden Kruis.

De directie besloot tot het laatste en zij ging zich concentreren op de fabricage van lakken voor de metaal- en houtverwerkende industrieën. Voor het bedrijf was dit een hele omschakeling omdat de industriële afnemer geheel andere eisen stelt aan de lakken dan de huisschilder. Om hierop adequaat te kunnen inspelen moest

zowel het laboratoriumpersoneel als de commerciële buitendienst worden uitgebreid. Om alle aandacht op de nieuwe doelstelling te richten werd besloten om het schildersbedrijf en de drogisterij te verkopen. N.V. Schildersbedrijf v/h W. de Nooij en Zn. werd verkocht aan David de Nooij (neef van de directie) en drogisterij "Het Gouden Kruis" werd verkocht aan Go de Nooij (dochter van J. de Nooij).

Nieuwbouw

Macostan groeide verder maar door de dichte bebouwing in het centrum van het dorp kon men niet verder uitbreiden. Daarbij kwamen nog problemen met de aanvoer van grondstoffen en de verzending van gereede produkten omdat de drukke Grotestraat daar niet op was berekend. Grote tankauto's met brandbare oplosmiddelen konden alleen met veel gemanoeuvrere de fabriek bereiken. Daarom besloot men in 1964 het centrum te verlaten en een nieuwe fabriek te bouwen.

Van de gemeente Ede werd op het pas ontsloten industrieterrein Frankeneng I, 4600 m² grond gekocht voor f 44.000,- en hierop werd de nieuwe fabriek gebouwd naar een ontwerp van architect Messelink uit Bennekom.

Luchtfoto uit 1979 van het fabriekscomplex aan de Frankeneng

Onder grote belangstelling werd op 1 maart 1965 de nieuwe fabriek officieel geopend door burgemeester dr. P.J. Platteel die o.m. zei: "Wij zijn er op uit Ede in versnelde pas leefbaar te maken. Wij moeten met onze tijd mee, modern denken en leven". Het personeel bood ter gelegenheid van de opening een koperplastiek aan dat vervaardigd was door de bekende Velpse beeldhouwer Piet Slegers.

In de nieuwe fabriek kwam het tot verdere expansie en Macostan verkreeg daardoor een plaats in de groep van middelgrote verfindustrieën. Handhaving en versterking van die positie betekende alert blijven, voortdurend nieuwe producten ontwikkelen, optimale verftechnische voorlichting geven en meer research.

Na een 45-jarig dienstverband bij Macostan, waarvan de laatste 22 jaar als directeur, nam M.A. (Menno) de Nooij in 1980 afscheid. In zijn plaats werd benoemd W.C. Helsdingen afkomstig van Akzo Coatings; hij werd daarmee de eerste outsider die in de directie werd opgenomen.

De nieuwe directeur kreeg van de commissarissen opdracht het bedrijf te reorganiseren echter met dien verstande dat de continuïteit en de werkgelegenheid gewaarborgd moesten blijven. Veel aandacht werd besteed aan de verdere automatisering van het productiepro-

ces, het aannemen van hoger gekwalificeerde laboranten en de uitbreiding van de afdeling verftechnische voorlichting.

Halverwege de tachtiger jaren begon bij de toepassing en verwerking van lakken het milieu-aspect een steeds grotere rol te spelen en daarom begon Macostan met de ontwikkeling van milieuvriendelijke lakken, zoals waterverdunbare lakken en laksystemen.

Van Ede naar Veenendaal

De aandeelhouders van Macostan (fam. De Nooij) besloten in 1985 om de fabriek te verkopen d.m.v. een management-buyout. Dit betekende dat de directeuren Helsdingen en Knol de aandelen kochten en daarmee de nieuwe eigenaren werden.

In 1988 werden er plannen gemaakt voor een verdere uitbreiding van de productieafdeling en de laboratoria. Het was mogelijk om de nodige ruimte te verkrijgen door belendende percelen te kopen. Hierdoor kon voor een acceptabele prijs de capaciteit worden verhoogd. De afdeling Bouw-en Milieuzaken van de gemeente Ede wilde echter geen vergunning geven voor de vergroting van de productiecapaciteit. Ondanks een door TNO afgegeven rapport dat vergroting geen bezwaar zou opleveren voor de omgeving, bleef de gemeente Ede bij haar besluit en adviseerde elders binnen de gemeente een locatie te zoeken. Een geheel nieuwe fabriek zou ongeveer 20 miljoen gulden kosten en de directie vond een dergelijke investering op dat moment niet verantwoord. Inmiddels zocht Hickson International PLC (Engels) op het Europese vasteland uitbreiding van de sector industriële lakken. Men kwam in contact met Macostan die positief reageerde op de benadering. Na intensief overleg werden de aandelen Macostan in 1990 verkocht aan Hickson. Vanaf die tijd ging Macostan nauw samenwerken met de Haagse verffabriek Doelfray die al eerder door Hickson was overgenomen. Beide fabrieken die elkaar qua productiepakket completeerden gingen per 1 januari 1993 samen verder onder de naam Hickson Coatings B.V. als onderdeel van Hickson International PLC. In de loop van datzelfde jaar verhuisde Macostan naar de zeer modern geoutilleerde nieuwe fabriek van Hickson Coatings in Veenendaal. De gebouwen van Macostan aan de Frankeneng werden in 1994 gesloopt en het terrein werd verkocht aan de buurman Drankenindustrie Riedel. Hickson Coatings kwam in 1997 weer in Nederlandse handen en de zaken werden voortgezet onder de naam Doelfray & Macostan Coatings B.V.

Daarmee kwam de naam Macostan, na enkele jaren van afwezigheid, weer terug op de industriële verfmakkt.

Bedrijfsgegevens

1879	W. de Nooij	Huis-en rijtuigschilder	
1908	W. de Nooij en Zonen		
	firmanten:	Willem de Nooij	1908-1919
		Pieter de Nooij	1908-1921
		Zwerus de Nooij	1908-1921
1921-1929	V.O.F. W. de Nooij & Zn ^{*1}		
	firmanten:	Pieter de Nooij	
		Zwerus de Nooij	
		Jacobus de Nooij (Ko)	
1929-1952	N.V. Schildersbedrijf v/h W. de Nooij & Zn ^{*2}		
Directie		P. de Nooij	1929-1934
		Z. de Nooij	1929-1952
		J. de Nooij	1929-1952

1929-1958	N.V. Verffabriek en Chemicaliënhandel Macostan ^{*3}	
	Directie	P. de Nooij 1929-1934 Z. de Nooij 1929-1958 J. de Nooij 1929-1958
1958-1990	B.V. Lak-en verffabriek Macostan	
	Directie	J. de Nooij 1958-1969 M.A. de Nooij 1958-1980 J. Leissner adj. 1970-1983 Z. de Nooij adj. 1970-1984 W.C. Helsdingen 1980-1990 K.A. Knol 1985-1990
1990-1997	Hickson Coatings B.V.	te Veenendaal
1997	Doelfray & Macostan Coatings B.V.	te Veenendaal

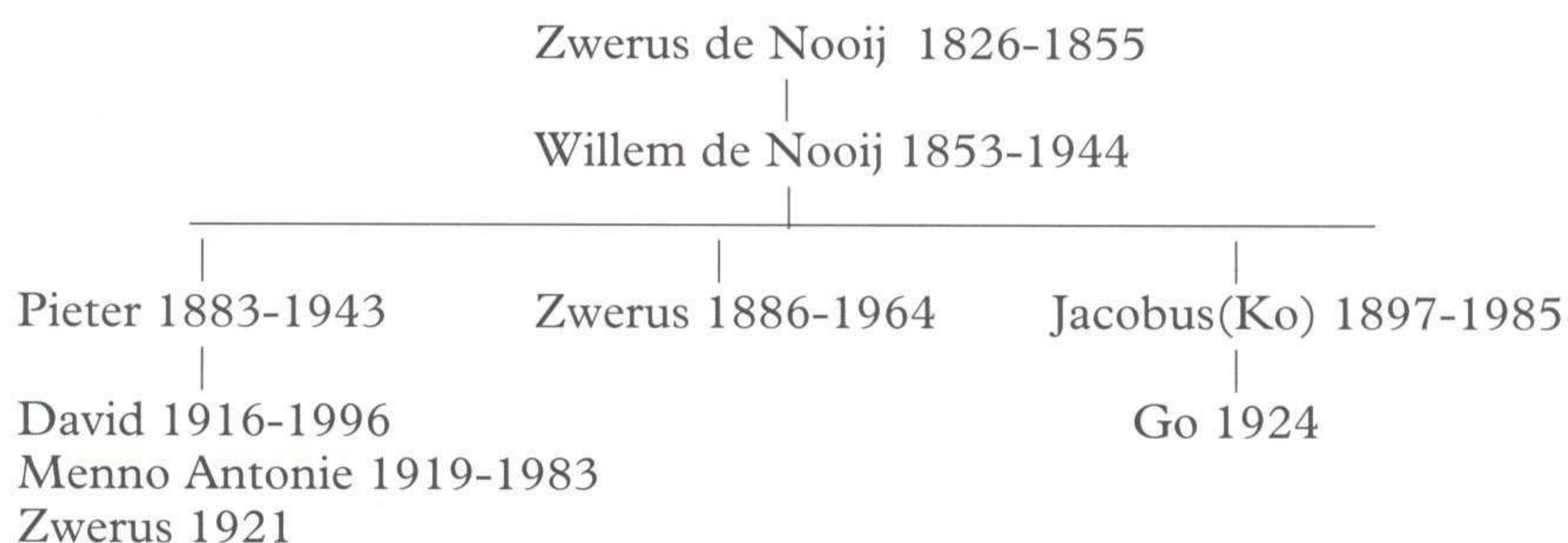
1- w.o. de drie bedrijven Macostan, schildersbedrijf en drogisterij

2- in 1952 verkocht aan D. de Nooij. De zaak heeft bestaan tot 1978

3- hierin opgenomen drogisterij "Het Gouden Kruis". De drogisterij is in 1958 verkocht aan Mej. G.J. de Nooij en heeft bestaan tot 1973

jaar	werknemers	omzet	
1890	6	-	schildersbedrijf
1908	14	-	schildersbedrijf
1921	19	-	schildersbedrijf
1937	27	-	schildersbedrijf en verffabriek
1954	20	1 miljoen	verffabriek
1980	70	10 miljoen	verffabriek
1986	65	16 miljoen	verffabriek

Familierelatie

Bronnen

Familiearchief De Nooij

Archief Macostan

Edesche Courant (april 1941)

Edese Post (maart 1965)

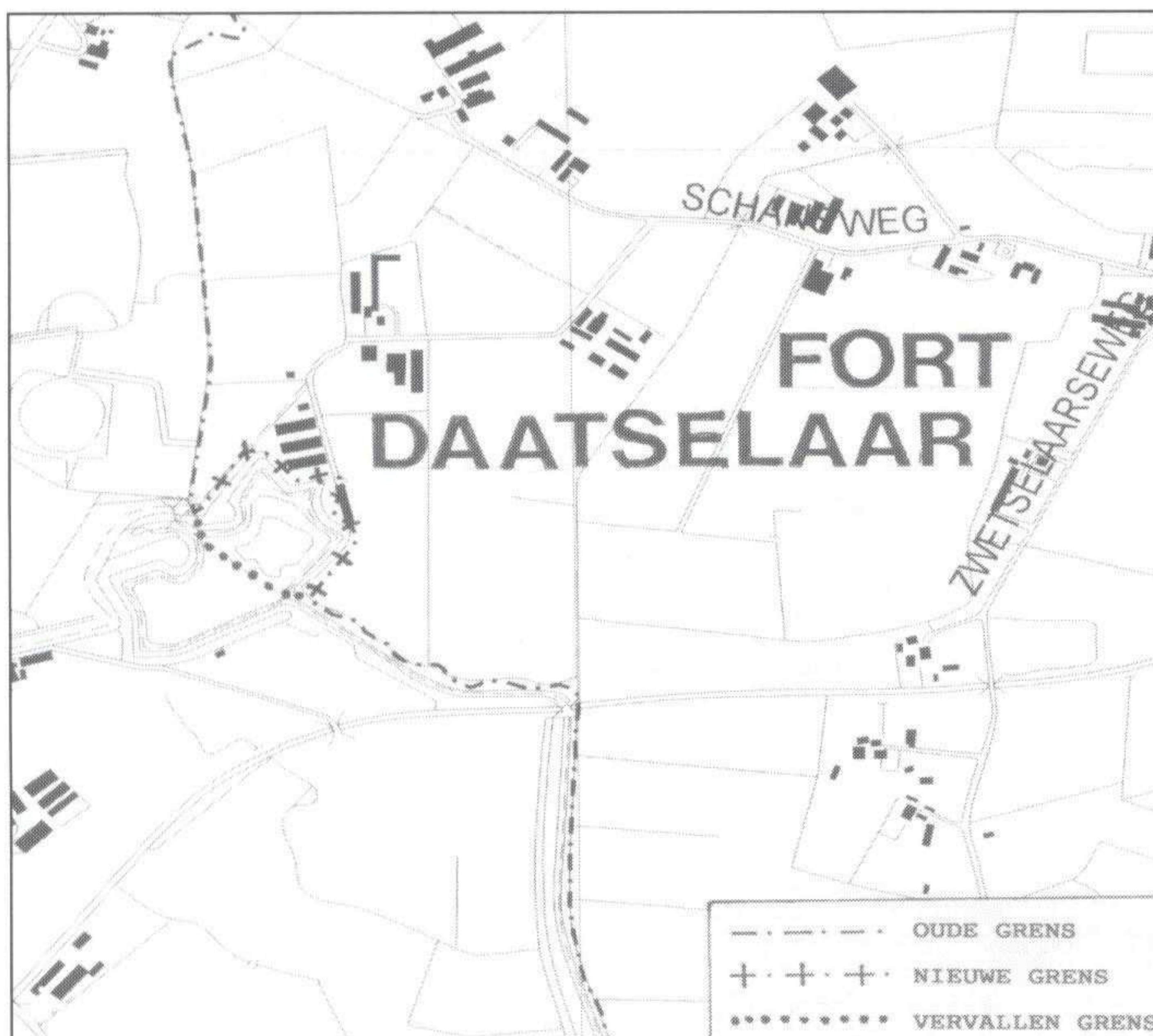
De gemeentegrenswijziging met de gemeenten Renswoude, Rhenen en Veenendaal per 1 juli 1974 (6) door F.G. van Oort

Op 1 oktober 1969 ontving het college van B en W van de gemeente Ede een brief van Gedeputeerde Staten van Gelderland met de mededeling dat er overleg gaande was met Gedeputeerde Staten van Utrecht over de wenselijkheid tot het uitvoeren van enige technische grenscorrecties tussen beide provincies. Het ging hierbij ondermeer om een deel van de provinciale grens tussen de gemeenten Renswoude en Ede. De forten aan de Daatselaar en aan de Buursteeg zouden geheel op het grondgebied van de gemeente Renswoude komen te liggen.

Tevens overwoog men om de provinciale grens langs het Valleikanaal (de Grift), die de grens vormde tussen de gemeenten Rhenen en Veenendaal en de gemeente Ede, te laten samenvallen met de door de provincie Utrecht aldaar geplaatste veekerende afrastering, die tevens het eigendom van de provincie markeerde.

Fort Daatselaar

In de zeventiende eeuw was de Slaperdijk uit waterstaatkundig oogpunt aangelegd op het grondgebied van de provincie Utrecht. De grens tussen de provincies Gelderland en Utrecht liep over een grote afstand langs de oostzijde van deze dijk. Naderhand had deze dijk een taak in de landsverdediging gekregen in verband met de mogelijkheid het voorterein (aan de oostzijde van deze dijk) te kunnen inunderen (dat wil zeggen onder water zetten).

Omdat de Slaperdijk tevens Liniedijk werd, waren er fortificaties in opgenomen, ondermeer aan de Daatselaar en aan de Buursteeg. De oostelijke uitbouw van deze vestingwerken lag ten gevolge van het grensbeloop op Gelders gebied. De grens tussen de gemeenten Renswoude en Ede ging dwars door het fort aan de Daatselaar. De toegang van het fort en de daarbij behorende voormalige schansen lagen echter op Utrechts gebied. De in de kadastrale gemeente Lunteren gelegen percelen (totale oppervlakte 1.92.50 ha) bestonden uit een oude vestinggracht en een kavel hakhout.

Topografische kaart anno 1999 met de begrenzingen. Links van de oude grens ligt de gemeente Renswoude en rechts de kadastrale gemeente Lunteren. Thans is het fort in eigendom van Staatsbosbeheer. De naam Schansweg herinnert aan de vroegere verdedigingswerken (kaart afd. Realisatie gemeente Ede).

Vertikaal luchtfoto van het fort Daatselaar. De gebouwen en de structuur van de grenzen kan men goed terugvinden op het topografische kaartje.

Momenteel is het natuurgebied opengesteld voor publiek en beslist de moeite waard eens te bezoeken

(opname uit 1999, afd. Realisatie gemeente Ede).

Fort aan de Buursteeg

Bij de aanleg van de spoorlijn Utrecht-Arnhem was het fort aan de Buursteeg gesplitst. Een klein deel van de noordelijke helft van dit fort (een perceel grasland groot 0.83.19 ha) was gelegen aan de Onderweg-zuid in de Gelderse gemeente Ede. Uit historisch oogpunt bezien zou het logisch zijn indien deze vestingwerken geheel binnen het territorium van de provincie Utrecht kwamen te liggen. Nu de provincie Utrecht het eigendom van genoemde vestingwerken zou verwerven, leidde het handhaven van de bestaande grenzen ertoe, dat de provincie Utrecht percelen in eigendom zou hebben, die tot het grondgebied van een Gelderse gemeente behoorden.

De verwerving van het fort aan de Buursteeg was met inbegrip van de aldaar aanwezige camping. Deze camping was ingericht door een particulier die het in Gelderland gelegen deel van de noordelijke helft van het fort in gebruik had. Er was alle reden voor om het toezicht op de camping, mede in verband met de omstandigheid dat de provincie Utrecht het fort en de camping in eigendom zou verwerven, te doen uitoefenen door een Utrechtse gemeente. Op grond hiervan was het wenselijk om de grenzen van de Utrechtse en Gelderse gemeenten te corrigeren en wel zodanig dat deze vestingwerken tot het grondgebied van de Utrechtse gemeente Renswoude zouden behoren.

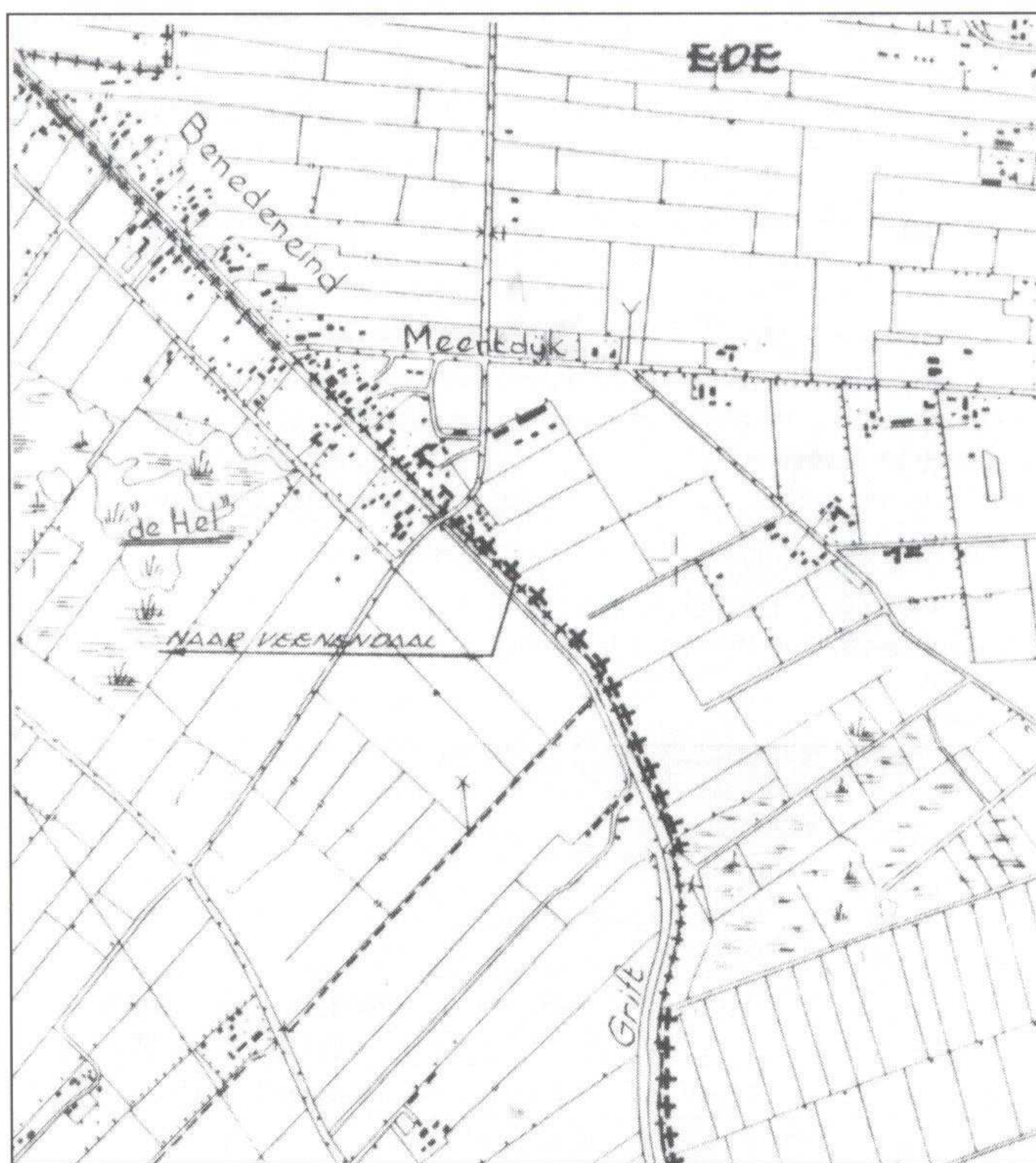
Topografische kaart anno 1999 met daarop aangegeven de oude en de nieuwe begrenzing rond het fort. De echte vorm van het fort is nog duidelijk aanwezig. De spoorbaan Utrecht-Arnhem doorsnijdt het fort in twee delen. Het bovenste deel is thans camping 'De Batterijen'; het onderste deel is geconserveerd en voor publiek toegankelijk (kaart afd. Realisatie gemeente Ede).

Luchtfoto (vertikaal fotografie) uit 1999 met het fort aan de Buursteeg. De camping is goed zichtbaar aan de noordzijde van de spoorbaan. De weg naar het zuiden is de Nieuweweg richting centrum Veenendaal en richting A-12. Het gedeelte aan de zuidzijde is natuurgebied en beschermd (opname uit 1999, afd. Realisatie gemeente Ede).

De Grift

Als motivering voor de grenswijziging langs de Grift gold het volgende. In het kader van werkzaamheden aan het Valleikanaal was langs de oostelijke oever van het kanaal tussen de Grebbe en de Rauweveldse brug, een veekerende afrastering geplaatst, die eigendom was van de provincie Utrecht, en door haar werd onderhouden. In verband met het weinig doelmatige grensbeloop was de afrastering gedeeltelijk opgericht op particulier terrein waarvoor de eigenaren toestemming hadden gegeven. De strook grond tussen de afrastering en de eigendom van de provincie Utrecht (het kanaal), welke strook varieerde van 1 tot 4 meter, was inmiddels vrijwel geheel door de provincie Utrecht verworven. Het was dus uit doelmatigheidsoogpunt wenselijk dat de grenzen tussen de Utrechtse gemeenten Rhenen en Veenendaal en de Gelderse gemeenten Ede en Wageningen zouden samenvallen met de grens van het eigendom van de provincie Utrecht.

Topografische kaart waarop de strook langs de Grift staat aangegeven die overgaat naar de provincie Utrecht.

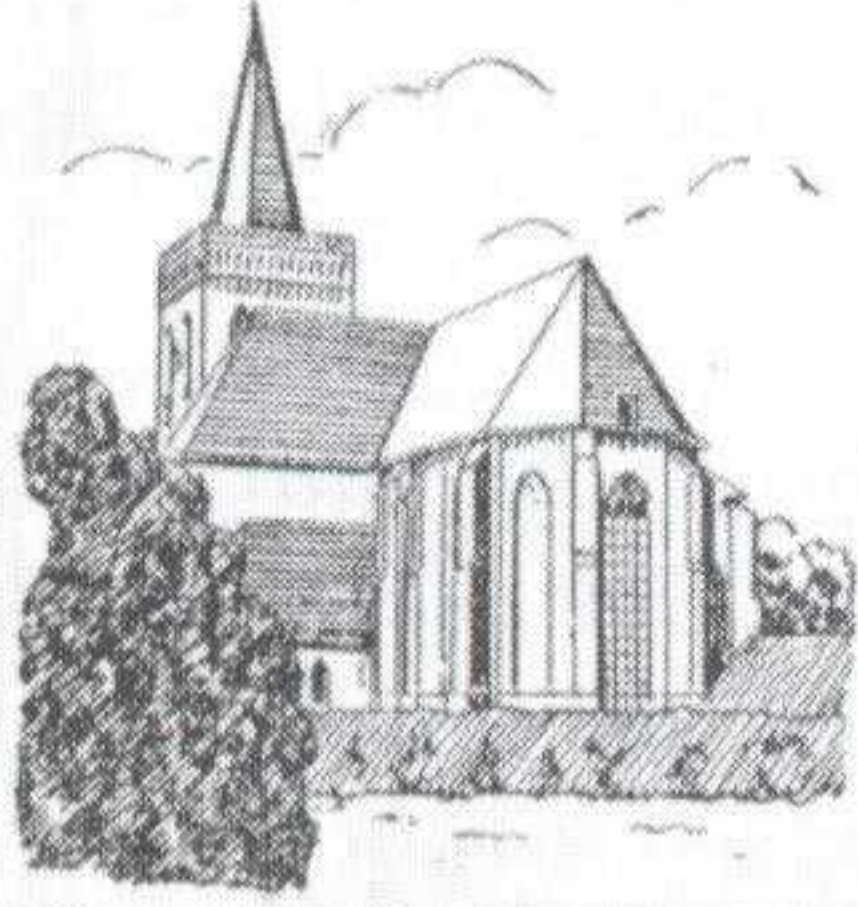
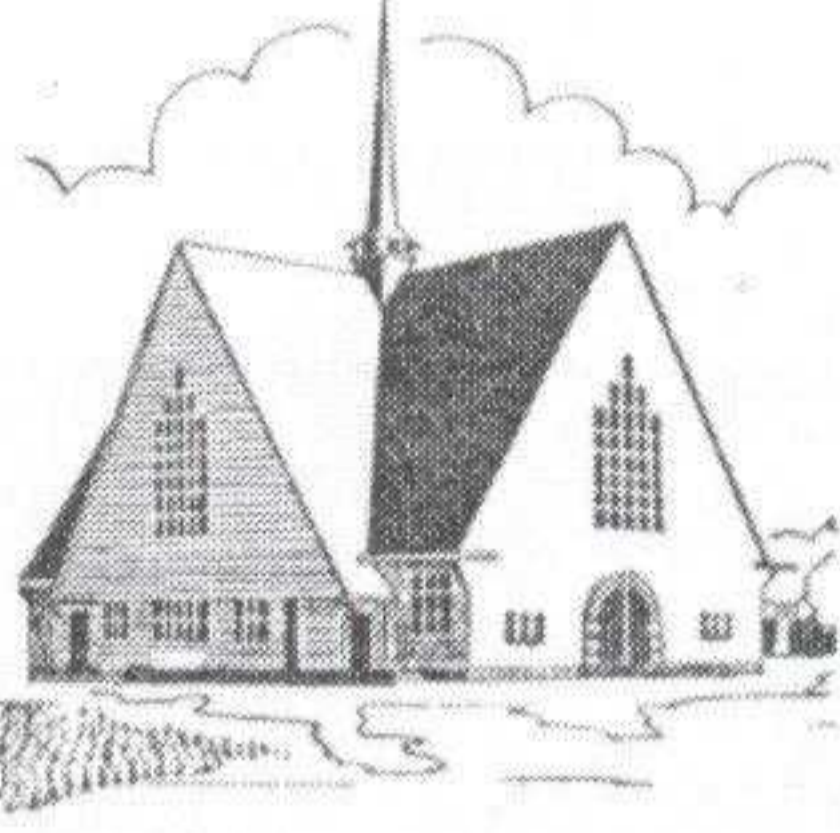

In de vergadering van de raad van Ede van 25 maart 1970 kwam het initiatief van de provincie Utrecht aan de orde om enige technische grenscorrecties aan te brengen tussen de provincies Utrecht en Gelderland. Hierbij werden B en W gemachtigd geen bezwaar te verlenen tegen de voorgenomen grenswijzigingen, voor zover de gemeente Ede daarbij betrokken was. Nadat de Interprovinciale Commissie grenswijziging Gelderland-Utrecht was ingesteld liet deze een ontwerp-regeling (dat was een toelichting met kaarten) samenstellen die op 10 januari 1973 werd gepubliceerd. Onmiddellijk daarna werd in de Edese Courant en in de Edese Post bekendgemaakt dat deze regeling ter visie lag.

In de gemeente Ede waren ook nu geen bezwaren en de raad ging op 1 maart 1973, zonder hoofdelijke stemming, akkoord. Nadat de procedure was afgewerkt kwam de wet op 10 april 1974 in het Staatsblad. De uiteindelijke ingangsdatum werd vastgesteld op 1 juli 1974.

De eerste Edese kerkbladen

door ds. T. van 't Veld

In onze tijd hebben bijna alle verenigingen of clubs wel een blad, waarin mededelingen worden gedaan en waardoor getracht wordt het contact tussen de leden te bevorderen. Ook kerkgenootschappen gebruiken hiervoor een kerkblad, wekelijks of maandelijks verschijnend. Kerkbladen, ze zijn er in soorten...

	DE EDESCHIE KERKBODE	
Officiëel Orgaan van de Ned. Herv. Gemeente te Ede		
Redactie: Bergstraat 4 - Telef. 713. Administratie: Grootestraat 39 - Telef. 360 Drukkerij: Jac. v. d. Kraak - Maandereind 13 - Telef. 312	Abonnementsprijs per drie maanden f 0.55 Losse nummers f 0.05 Advertenties 1—5 regels f 0.30; meerdere à f 0.05 Bij contract reductie	
Het auteursrecht van den inhoud van dit blad wordt verzekerd overeenkomstig de wet tot regeling van het auteursrecht van 23 September 1912. (St.bl. 308.)		
MEDITATIE De eerste drie Kruiswoorden. De afgrond roept tot den afgrond. Ps. 42:8a. De kruiswoorden vertolken allereerst een nameloos zondewee. Het eerste kruiswoord verkondigt de verblindheid der zonde. De vijanden wisten niet, wat zij deden, toen zij den Zoon Gods nagelden aan het kruis. Indien zij het geweten hadden, zij zouden den Heere der heerlijkheid niet gekruisigd hebben. In de zondeverblindheid wortelt ook onze verwerping van den Christus Gods. Het tweede kruiswoord gesproken tot den eenen moorde-	De afgrond van ontferming roept tot den afgrond van verblindheid en vijandschap. Hebt gij ooit dat roepen op Golgotha gehoord? Het tweede kruiswoord is een pardonbrief, uitgereikt aan een moordenaar. De schuldovernemende Borg ontsluit de poort des hemels: „Heden zult gij met Mij in het paradijs zijn”. Christus' zonden kruisverdiensten zijn een bron van schuldvergiftigenis. De afgrond van vrije genade roept tot den afgrond van doemwaardigheid. Hebt gij ooit dat roepen op Golgotha gehoord? Het derde kruiswoord is als een narduskruik, die gebroken, de liefdeolie doet vloeien voor verlatenen en verbrokenen van hart. De lijdende Verlosser roept Maria en Johannes toe: „Vrouw, zie uw zoon, zoon zie uw moeder. De Borg troost verlatenen, die met den Psalmist klagen: „Eenzaam ben ik en verlaten, ja de ellende drukt mij neer!” De zonde heeft alles uiteengescheurd. Aan den voet van	

Aan het begin van de twintigste eeuw waren zulke bladen echter nog onbekend. Op 24 maart 1939 kreeg de Hervormde Gemeente te Ede voor het eerst zo'n contactorgaan. Het was De Edesche kerkbode, die meteen al wekelijks verscheen. De abonnementsprijs bedroeg f 0,55 per kwartaal.

Toch was het best een 'moeilijke geboorte'. Er wordt in deze eerste kerkbode vermeld dat de kerkenraad met algemene stemmen besloten had tot uitgave. Maar in de notulen van de kerkenraad wordt met geen woord over dit besluit gerept. Bij gemeenteleden was al lange tijd behoefte aan een dergelijk blad, dat het onderlinge contact in de gemeente kon versterken. Buiten de kerkenraad om hadden gemeenteleden al in het midden van de jaren dertig een blad Gemeentestemmen in het leven geroepen. Het werd genoemd: kerkblad ten dienste van het behoud en de opbouw van de Nederlandse Hervormde Gemeente te Ede. De kerkenraad ervoer het echter als een al te kritische stem vanuit de gemeente en kwam uit-

eindelijk met een eigen blad. Niet iedereen was blij met het initiatief. Een jaar later schrijft een ouderling dat sommige gemeenteleden van mening zijn dat de kerkbode onheil in de gemeente sticht, 'ja, tot de werken des satans behoort'. Anderen zeggen dat ze van die nieuwigheden niets moeten hebben. Het valt ook op dat één van de twee predikanten, die Ede toen telde, alle medewerking aan het kerkblad weigerde. Gedurende zes jaar schreef hij maar tweemaal een klein stukje in de kerkbode. Naar hij zei had hij het te druk om kopij klaar te maken. In werkelijkheid zal er sprake geweest zijn van een stuk weerstand tegen dit blad, waarvoor zijn collega zich erg druk maakte. (De verhouding tussen beide predikanten was - zacht uitgedrukt - niet erg hartelijk te noemen.) Bladerend door dit eerste nummer van de kerkbode viel me nog meer op. Het blad begint met een (uitvoerige) meditatie. Dan volgen de kerkdiensten, toen nog 'godsdienstoefeningen' genoemd. Maar boven die kerkdiensten staat jarenlang steevast de regel: Nadruk verboden. Je vraagt je af: waarom mogen andere kranten dit niet overnemen? Veel bekendheid geven aan de verkondiging van het Woord is toch een goede zaak? Pas in 1950 verdwijnt deze regel uit het kerkblad.

Vanaf het begin was de achterpagina gereserveerd voor advertenties. De latere koster van de Oude Kerk, de heer Bouwman, biedt sigaren aan à 3 cent per stuk. Een paar maanden later kosten ze zelfs maar 2 centen. En moederdag werd in 1939 ook al gevierd. In de kerkbode van 12 april (dus ruimschoots op tijd) lezen we: "Geeft Moeder op moederdag een half pond koekjes. Prijs f 0,25.

Het is niet billijk een blad uit 1939 te bezien met de ogen van iemand van deze tijd. Anders zou de conclusie moeten zijn: uit het oogpunt van gemeenschapsvorming stelde dit kerkblad nog niet veel voor. Het was in die beginjaren vooral een blad, waarin - naast een meditatie over een bijbeltekst en de vermelding van de kerkdiensten - vooral instructieve artikelen waren opgenomen. Geloofsleer en kerkgeschiedenis komen vaak aan de orde. Berichten waardoor gemeenteleden met elkaar konden meeleven in blijde en droeve dagen ontbreken echter. Pas in 1951 wordt er bijvoorbeeld melding gemaakt van het overlijden van leden van de gemeente. Huwelijksjubilea worden pas in 1957 vermeld. En nog weer tien jaar later beginnen de predikanten voor het eerst ouders te feliciteren met de geboorte van een kind.

Kort na de Tweede Wereldoorlog schrijft ds. K. van de Pol niet minder dan 49 artikelen over "Teekenen van verval". Op wat vermanende toon laakt hij allerlei misstanden in de gemeente bij doop, opvoeding, catechisatie, kerkgang, huwelijksbevestiging en huisbezoek.

Gereformeerde kerkleden uit Ede konden al tien jaar eerder dan hun hervormde burens kennismaken van berichten in een kerkblad. Een plaatselijke drukker neemt in 1929 het initiatief. Het abonnementsgeld bedraagt f 0,40 per kwartaal. Aanvankelijk lijkt het blad niet voldoende draagkracht te hebben in de gemeente. Er komen te weinig abonnees. Vond men de drie cent per week toch een bezwaar? Drukker Frouws moet er geld op toeleggen en zelf bijna de hele advertentiepagina vullen. Er wordt in de kerkenraad heel wat over gepraat. Na drie jaar neemt men een kloek besluit. Het blad wordt nu door de kerk zelf uitgegeven en gratis verspreid in alle gezinnen die tot de gemeente behoren. Van alle gereformeerde zakenmensen wordt echter verwacht dat ze zullen adverteren! Een kerkenraadscommissie herinnert hen daar zo nodig aan.

Het wonder gebeurt: vanaf die tijd staat de achterpagina vol met aanbiedingen van gereformeerde zakenlui. Jarenlang prijkt zelfs op de voorpagina een grote aanbeveling om sigaren te roken (en die dan uiteraard bij een sigarenzaak van iemand uit eigen kring te kopen). Dat zo gemeenteleden wekelijks attent gemaakt werden op inkopen doen bij "huisgenoten des geloofs" heeft ongetwijfeld het wij-Gereformeerden-gevoel versterkt.

Waren advertenties dus noodzakelijk voor de exploitatie van een kerkblad, ze vormden soms ook een bron van zorg voor de kerkenraad. We lezen in de kerkenraadsnotulen over een 'broederstrijd' in de advertentierubriek, wanneer Gereformeerden elkaar via hun eigen

Nummer 1		Zaterdag 18 Mei 1929	1e Jaargang
GEREFORMEERD KERKBLAD			
— ORGAAN DER GEREFORMEERDE KERK TE EDE —			
ABONNEMENTEN: PER 3 MAANDEN 40 CENT LOSSE NUMMERS 5 CENT		UITGAVE: J. FROUWS - EDE REDACTIE-ADRES: MAANDERWEG 28	
		ADVERTENTIEPRIJS 15 ct. p. regel 250 regels à 10 cent - 500 regels à 8 cent. 1000 regels à 7 cent.	
L. S. 't Zal wel niet noodig zijn om dit eenvoudige Weekblad, dat heden voor het eerst uw woning binnentreedt bij U in te leiden en aan te bevelen. Het komt ons voor dat een lang gekoesterde wensch hiermede in vervulling gaat. Reeds geruimen tijd werd in en buiten onzen kerkeraad de wenschelijkheid gevoeld om over zulk een blaadje te kunnen beschikken. De bedoeling is niet om een eigen kerkbode te laten verschijnen maar een blaadje waarin alle mededeelingen, die nu vóór den aanvang der Godsdienst oefeningen werden afgekondigd (en door velen niet worden verstaan) worden opgenomen. Alle officieele stukken en mededeelingen zooals predikbeurten, doop, attestaties, huwelijksaanvragen enz. zullen dus voortaan 's Zondags niet meer worden afgelezen; gij kunt er thuis rustig kennis van nemen. De verschillende jeugdverenigingen enz. kunnen er gebruik van maken om hun verenigingsnieuws daarin te publiceeren. Dit zal ook meer doel treffen daar de Geldersche Kerkbode lang niet in alle gezinnen gelezen wordt. Het is dus geenszins de bedoeling om de Geldersche Kerkbode door dit blaadje te verdringen, waar deze als orgaan der classis-kerken onmisbaar moet worden geacht voor een ieder, die als goed		ingeleid; laat het verder voor zich zelf spreken. Wij twifelen er niet aan of het gaat er in. Moge God er zijn zegen op doen rusten. Namens den Kerkeraad, Ds. K. WINKELMAN. EDE, Mei 1929.	
		OFFICIEEL GEDEELTE. Predikbeurten. PINKSTER-ZONDAG 19 MEI. Voorm. 10 uur — Ds. K. WINKELMAN. Nam. 6 uur — Ds. K. WINKELMAN. PINKSTER-MAANDAG 20 MEI. Voorm. 10 uur — Ds. A. S. SCHAAFSMA van Lunteren. In alle bovenstaande diensten collecte voor de Zending. De plaatsen zijn vrij zoodra het licht boven den kansel brandt. Bij ernstige ziekte wordt verzocht daarvan mededeeling te doen aan den Predikant.	
		COLLECTEN. De collecten over de maand April hebben bedragen: Voor de Kerk f 155.19 „ Rijn Pruisen f 46.01 „ Orgelfonds f 111.24 „ Diaconie f 210.34	
		dagen in de Consistoriekamer der Geref. Kerk. Eerstv. bijeenkomst 24 Mei. Jongedochtersver. „Edel door Eendracht“ Vergadert des Maandagsavonds in de Chr. School aan den Telefoonweg. Eerstv. bijeenkomst — Geref. Knapenvereen. „Timotheüs“ te Ede Vergadert in den regel na den kerkdienst in de Chr. School aan den Telefoonweg. Thans vacantie tot 1en Zondag in September. Agenda wordt nader bekend gemaakt. Leiters de Heeren H. Schraa en J. d. Nooy. Het Bestuur der Chr. Zangvereen. „Loof den Heere“, maakt bekend, dat deze Vereen. voortaan haar zangrepetities zal houden op Woensdag en wel in de Consistorie der Geref. Kerk alhier. De leden zoowel als belangstellenden, worden vriendelijk uitgenoodigd, deze repetities bij te wonen. De Secr.	
		De volgende Vereenigingen hebben haar samenkomsten, die steeds werden gehouden in de School met den Bijbel, Oranjepark, tijdelijk moeten staken, omdat de bij haar in gebruik zijnde lokaliteit niet langer disponibel is. Zoodra het Evangelisatiegebouw aan den Verl. Maanderweg voltooid is, zullen daarin de samenkomsten worden voortgezet: Evangelisatie-Meisjesvereniging „Welkom“ (voor meisjes van 13—16 jaar). Evangelisatie-Meisjesvereen. „Wees een Zegen“ (voor meisjes boven de 16 jaar). Evangelisatie-Zangvereniging voor jongelui boven de 16 jaar. Dir. de Heer Godschaik. Jongensclub voor jongens vanaf 13 jaar.	

kerkblad beconcurrerden. De kerkenraad heeft daarvoor geen oplossing, concludeert hij spijtig. Er ontstaat enige opwinding, als in 1959 een schildersbedrijf een advertentie in dichtvorm plaatst. In het gedicht ziet men een vrouw op een ladder staan. Haar rokje wappert in de wind. Ze gebruikt natuurlijk verf van een bekende gereformeerde schilder uit Ede. Het wat frivole gedicht komt in de eerstvolgende kerkenraadsvergadering ter sprake. De verontruste "broeders" spreken

uit: "De gewraakte advertentie is als een blamage voor de opsteller ervan te beschouwen". Wat de verdere inhoud betreft vertoont het gereformeerde kerkblad veel gelijkenis met het hervormde. Ook hier - naast meditatie en kerkdiensten - veel instructieve artikelen. Berichten over geboorte, ziekte, overlijden en jubilea van gemeenteleden ontbreken ook hier tot na 1960. Er is echter één opmerkelijk verschil! Het gereformeerde kerkblad bevat van het begin af verslagen van kerkenraadsvergaderingen. Zo wilden de 'mannenbroeders' van de kerkenraad de gemeente deelgenoot maken van hun werk, hun zorgen en vreugden. Deze openheid ontbrak in de hervormde kerkbode nog vele jaren.

In de oorlogsjaren kon het kerkblad al spoedig niet meer verschijnen. Papierschaarste wordt als oorzaak opgegeven. Samen met andere gemeenten uit de classis (regionaal kerkverband) verschijnt nog een tijdje een mededelingenblaadje. In 1948 krijgen gereformeerden weer een eigen kerkblad in hun bus. De motivering van de kerkenraad om weer een eigen blad uit te geven is opmerkelijk. Naast versterking van de onderlinge band is het motief dat men in dit kerkblad kan behandelen 'wat men liever niet naar buiten uitdraagt'. Een hervormd kerkblad dat zelfs van de publicatie van kerkdiensten bepaalt: "Nadruk verboden". Een gereformeerd kerkblad dat "naar buiten uitdragen" van bepaalde dingen probeert te voorkomen. Het laat ons zien dat de waarde van publiciteit in deze beginjaren nog niet zo hoog stond aangeschreven. Toch bestaan kerkbladen nog steeds en worden door velen graag gelezen.

P.S. De rooms-katholieke St. Antonius-parochie kreeg in de jaren zestig een parochieblad, *Ons Contact* geheten. De Goede-Herder-parochie bereikte haar leden via het blad *Kroniek*. Graag heb ik inzage in nummers uit de beginjaren van deze kerkbladen. Zijn er lezers van De Zandloper die mij kunnen helpen?

Geraadpleegde bronnen:

Hervormde en gereformeerde kerkenraadsnotulen.
 Hervormde en gereformeerde kerkbladen.

MUSEUMNIEUWS

door Drs. D.-J. List

Video

Rond de jaarwisseling waren de 500 video's '**Een wandeling door Ede in de vorige eeuw**' geheel uitverkocht. De 'herdruk' liet toen, wegens technische problemen, geruime tijd op zich wachten. Degenen die deze video nog willen aanschaffen kunnen hen bij de balie van het museum afhalen. Leden betalen slechts f 25,-; niet-leden f 30,-.

De video duurt ongeveer 30 minuten en laat aan de hand van oude Ansichtkaarten en foto's – aangevuld met enkele oude bewegende beelden – de veranderingen in Ede zien in de afgelopen eeuw. De samenstellers van de video hebben veel werk verricht om de oude en nieuwe, bewegende, beelden perfect in elkaar te laten overvloeien. De geschreven tekst wordt ondersteund door muziek van het Edes Blaasorkest.

Boek

Voor lezers die geïnteresseerd zijn in de kerkgeschiedenis van Ede is het boek '**De kerk als moeder**' van ds. T. van 't Veld een aanrader. Ds. Van 't Veld geeft een uitgebreid overzicht van de ontwikkelingen binnen de grootste kerken in Ede in de afgelopen eeuw. Op het moment is hij bezig met een onderzoek naar de kleinere kerken en geloofsgemeenschappen.

Dit boek, voorzien van een harde en duurzame kaft, kost maar f 40,-.

Kernhem

Voor geïnteresseerden in de historie van de nieuwe wijk Kernhem is de brochure 'Kernhem' à f 2,50 nog ruimschoots verkrijgbaar. Het is leuk te lezen hoe een zeer recente wijk zo'n oude en boeiende geschiedenis kan hebben.

In het museum zelf komt u het een en ander te weten over de bekendste bewoners van Huize Kernhem: **Anna Maria Moens**. Deze erudiete dame stichtte hier de eerste kostschool in Ede. Het museum beschikt over haar portret en vriendenalbum (voorloper van het poëziealbum). Graag zou het museum in het bezit willen komen van archiefstukken uit haar tijd en het boek dat zij heeft geschreven over didactiek. Op basis hiervan kreeg zij haar bevoegdheid om les te geven, zonder een examen af te hoeven leggen. Niet vreemd natuurlijk als je zelf het handboek hebt geschreven. Wat niet moet worden vergeten is het feit dat het rond 1800 helemaal niet gebruikelijk was dat een jonge vrouw ging studeren en zich met wetenschap bezighield!

Oude nummers

Het museum beschikt nog over een beperkt aantal oude nummers van het tijdschrift 'De Zandloper'. Mist u nog nummers? Indien voorradig kunnen deze door leden gratis worden afgehaald aan de balie van het museum. Niet-leden betalen f 1,- per nummer.

Aanwinsten

Verheugd kan worden medegedeeld dat lezers hebben gereageerd op de oproep naar collectiestukken. Het museum is inmiddels enige stuks Pirola-onderkleding en militaria rijker. Toch is het museum nog steeds op zoek naar oude uniformen uit de periode 1890-1945. Foto's en andere aandenkens van **Pirola** en andere typische Edese bedrijven zijn nog steeds van harte welkom.

Met de toekomst in het achterhoofd – Gaan we ooit verhuizen, en waar naartoe? – moeten we met z'n allen werken aan een ruime en representatieve collectie waaruit een nieuwe vaste presentatie kan worden samengesteld.

Etaleur

Onder onze leden zijn er vast wel die een (aankomend) etaleur (m/v) kennen. Voor onze vier wisseltentoonstellingen per jaar ontvangen wij graag enige professionele ondersteuning. Wie helpt vier maal per jaar enkele uren met het vervolmaken van onze presentaties. Gedurfde ideeën zij zeer welkom. Want, het Historisch Museum Ede is zeker geen duffe, ingedutte aangelegenheid. Dat mag de tentoonstelling 'Ijdelheid' toch wel hebben geïllustreerd.

Prent uit ± 1870 (Collectie D.-J. List)

Winterpret

De wintertentoonstelling gaat zeer toepasselijk over winterpret. Skiën, schaatsen en sleeën door de eeuwen heen. Het museum beschikt over interessante collectiestukken. Particulieren hebben reeds voorwerpen in bruikleen toegezegd. Maar, misschien bent u nog in het bezit van iets heel bijzonders – of typisch Edes – dat niet op deze Winterpret-tentoonstelling mag ontbreken. Mooie schilderijen en prenten met schaatsende mensen, oude ski's en skikleding van voor de Tweede wereldoorlog, medailles van de Elfstedentocht enzovoort, zijn van harte welkom.

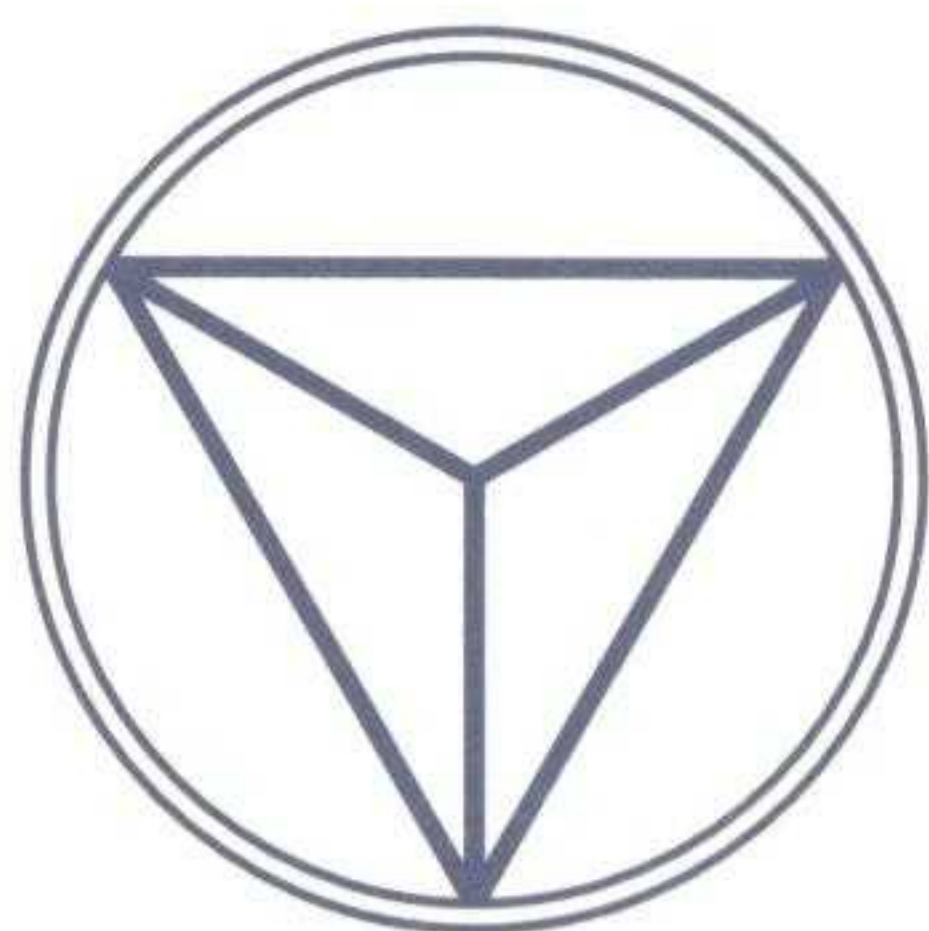
Wisseltentoonstellingen

In de nabije toekomst zal het museum exposities gaan organiseren over de **schoen** en het **schaakspel**. Voor beide thema's is het museum nog op zoek naar leuke, bijzondere en aparte zaken op dit gebied. Ben u in het bezit van zeer antieke schoenen, schoenen gedragen door bekende personen, voorwerpen die te maken hebben met de schoen, oude of apart vormgegeven schaakspelen en afbeeldingen van schakende mensen, dan verzoeken wij u vriendelijk contact op te nemen met het museum.

Kindercollecties

Op de oproep voor kindercollecties reageerden een klein aantal volwassenen met een collectie uit hun kindertijd. Het museum is eigenlijk op zoek naar kinderen van nu die iets apart verzamelen. Bijvoorbeeld schelpen of stenen. Maar verschillende dingen op het gebied van één onderwerp, dier of persoon mag natuurlijk ook! Welk kind durft zijn verzameling beeldjes, stenen e.d. voor een paar weken in het museum te tonen.

Heeft u vragen en/of opmerkingen over het bovenstaande, dan kunt u – tijdens kantooruren – contact opnemen met de conservator drs. Dirk-Jan List: 0318-619554. Voor schenkingen en eventuele aankopen kunt u hier eveneens terecht.

SCHILDERWERKEN KAMMINGA BV

maanderweg 74 - 6711 ng ede - tel. 0318 - 618522
fax 0318 - 650007

Fahrenheitstraat 24
Postbus 262
6710 BG Ede
Tel. : (0318) 624 523
Fax: (0318) 625 161

- 24 uurs glasservice
- Onderhoudsschilderwerk
- Nieuwbouw
- Utiliteitsbouw
- Isolatieglas
- Voorzetramen
- Rolluiken
- Zonweringen enz.

omdat er
meer
is dan van
negen

tot vijf

Als u veel output levert, met een drukke baan bijvoorbeeld, hebt u ook behoefte aan veel input. Dat is de reden dat de SNS bank allerhande vormen van cultuur een warm hart toedraagt. Van theater tot museum. Van beeldende kunst tot het verenigingsleven.

SNS bank

GROOT GEWORDEN DOOR KLEIN TE BLIJVEN

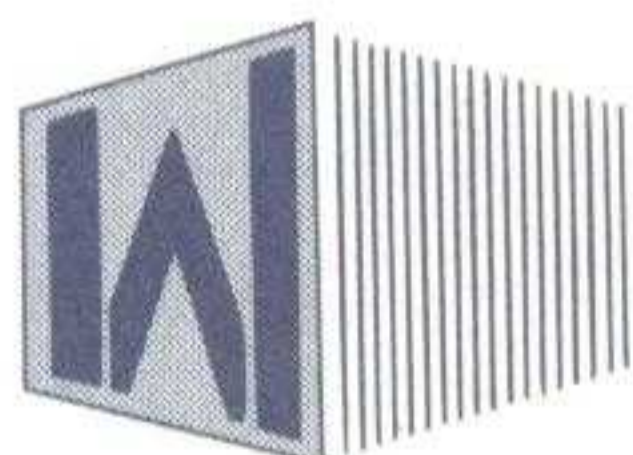
Periodieken, handelsdrukwerk,
brochures en folders
met vakmanschap vervaardigd bij:

DRUKKERIJ FROUWS EDE BV

Fahrenheitstraat 26, 6716 BR Ede, tel. (0318) 642 111, fax 642 757

**AANNEMERSBEDRIJF
WILLEMSSEN & ELBERTSEN EDE**

**NIEUWBOUW
VERBOUW EN ONDERHOUD**

Dwarsweg 10 - 6716 BJ Ede - Tel. (0318) 63 72 50 - Fax (0318) 63 97 62

U ZOEKT.....

HARKES

TUIN- EN KAMERPLANTEN CENTRUM
KLINKENBERGERWEG 29 EDE
TEL. 0318-612694

- POTTERIE VOOR KAMER EN TUIN
- MESTSTOFFEN - GRONDSOORTEN
- TUINPLANTEN - BLOEMBOLLEN
- ALLES VOOR DE VIJVER
- GRASZODEN
- NATUURSTEEN
- TUINHOUT
- TUINGEREEDSCHAP
- KAMERPLANTEN
- SNIJBLOEMEN